

EUROPEJSKIE INICJATYWY W ZAKRESIE EDUKACJI PRZYRODNICZO-LEŚNEJ

Anna Łuba-Żornaczuk

Streszczenie

Komunikat Komisji Europejskiej w sprawie planu działań dotyczącego gospodarki leśnej EU to pięcioletni plan działań, obejmujący zestaw działań, które KE proponuje realizować wspólnie z państwami członkowskimi. KE proponuje m.in. wspieranie działań edukacyjnych i informacyjnych w zakresie ochrony środowiska oraz udoskonalenie wymiany informacji i komunikacji. Forest Communicators Network zostało utworzone i działa w ramach Komitetu Drzewnego UNECE² oraz Europejskiej Komisji Leśnej FAO¹. Jest to zespół specjalistów zajmujących się komunikacją społeczną w leśnictwie i sektorze leśnym. W ramach FCN wydzielono podgrupę (Forest Pedagogics) zajmującą się edukacją przyrodniczo-leśną, której celem jest utworzenie na poziomie europejskim podstaw dla edukacji przyrodniczo-leśnej opartej na przykładach najlepszych praktyk, wspólnych zasadach oraz jakościowych standardach. W czerwcu 2008 r. odbył się trzeci Europejski Kongres Edukacji Leśnej (European Forest Pedagogics Convention), na którym dyskutowano m.in. na temat ustalania przyszłych celów grupy Forest Pedagogics, edukacji przyrodniczo-leśnej widzianej z perspektywy właściciela lasu, wzajemnych relacji między edukacją leśną a edukacją dla zrównoważonego rozwoju.

EUROPEAN INITIATIVES IN FOREST RELATED ENVIRONMENTAL EDUCATION

Abstract

Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on an EU Forest Action Plan is a five-year action plan consisting of a set of key actions which the Commission proposes to implement jointly with the Member States. EC propose among others encouraging environmental education and information and improving information exchange and communication. Forest Communicators Network was established by the UNECE Timber Committee and the FAO European Forestry Commission. It is a team of specialists of communication in forestry and forest sector. A Sub Group on Forest Pedagogics was established with the task to develop European Forest Pedagogics Concept based on best practice ex-

¹ UNECE – Europejska Komisja Gospodarcza Organizacji Narodów Zjednoczonych

² FAO – Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa

amples, common principles and quality standards for forest related environmental education. The third European Forest Pedagogics Convention took place in June 2008. Future aims of the sub group as well as forest related environmental education from forest owner perspective, mutual relation between forest education and education for sustainable development were discussed.

Polityka leśna w Unii Europejskiej

Unia Europejska nie posiada wspólnotowej polityki leśnej. Traktat Rzymski z 1957 r. (Traktat o utworzeniu Wspólnoty Europejskiej), stanowiący fundament prawny istnienia Wspólnoty, nie przewidział możliwości powstania wyodrębnionej polityki leśnej. Z formalnego punktu widzenia brak odwołania się w Traktacie do polityki leśnej oznacza, iż nie ma jednej wspólnej podstawy prawnej do przyjmowania uregulowań z zakresu leśnictwa. Przepisy dotyczące leśnictwa uchwalane były w ramach wspólnej polityki rolnej, polityki handlowej, polityki strukturalnej, bądź polityki ochrony środowiska, ale także polityk w zakresie badań i rozwoju, przemysłu i energetyki. Zakres kompetencji przyznanych Wspólnocie podlegał przez lata ewolucji, co w rezultacie znalazło swój wyraz w nowelizacjach kolejnych traktatów. Fakt, że dzisiejszy zakres tych kompetencji jest już znacznie szerszy miał też z pewnością swoje konsekwencje dla sposobu w jaki Wspólnota traktowała kwestie związane z leśnictwem (Gwiazdowicz 1999).

Stworzenie spójnych ram dla działań dotyczących lasów we wspólnocie umożliwiło przyjęcie rezolucji Rady (15 grudnia 1998 r.) w sprawie strategii leśnej Unii Europejskiej¹. Strategia stworzyła ramy dla działań dotyczących lasów na gruncie koordynacji polityk leśnych państw członkowskich oraz polityk i inicjatyw wspólnoty dotyczących lasów i leśnictwa. Zapisy strategii podkreślają znaczenie wielofunkcyjnej roli lasów i zrównoważonej gospodarki leśnej dla rozwoju społeczeństwa oraz wskazują kluczowe aspekty stanowiące podstawę wprowadzenia jej w życie. W strategii leśnej UE stwierdza się, że polityka leśna należy do kompetencji Państw Członkowskich, natomiast UE może wnieść swój wkład we wdrażanie zrównoważonej gospodarki leśnej poprzez wspólne polityki, zgodnie z zasadą pomocniczości i koncepcją współodpowiedzialności. Zwraca się w niej uwagę na realizację międzynarodowych zobowiązań oraz przestrzeganie zasad i zaleceń, poprzez narodowe lub regionalne programy leśne albo równoważne instrumenty, a także na czynny udział we wszystkich procesach międzynarodowych dotyczących lasów. Zaznacza się też potrzebę poprawy koordynacji, komunikacji i współpracy we wszystkich obszarach polityki mających związek z sektorem leśnym.

Komisja Europejska po dokonaniu przeglądu strategii leśnej w 2005 r.³ zaproponowała stworzenie planu działań dla leśnictwa wewnątrz wspólnoty. Powstał nie-

³ Dz.U. C 56 z 26.2.1999, str. 1.

wiążący akt prawny - Komunikat Komisji Europejskiej w sprawie planu działań dotyczącego gospodarki leśnej EU⁴ (Forest Action Plan), który stanowi ramy dla działań związanych z gospodarką leśną podejmowanych na poziomie wspólnoty i państw członkowskich. Forest Action Plan służy jako instrument koordynujący działania wspólnotowe i politykę leśną poszczególnych państw członkowskich. Ogólnym celem planu działań jest wspieranie i wzmacnianie zrównoważonej gospodarki leśnej oraz wielofunkcyjnej roli lasów. Cel ten opiera się na następujących podstawach:

- ▶ krajowe programy leśne, stanowiące stosowne ramy dla wypełniania międzynarodowych zobowiązań związanych z leśnictwem,
- ▶ rosnące znaczenie w polityce leśnej kwestii o zasięgu światowym i z pogranicza sektorów wymagające poprawy spójności i koordynacji,
- ▶ potrzeba wzmocnienia konkurencyjności sektora leśnego UE oraz należytego zarządzania lasami w UE,
- ▶ przestrzeganie zasady pomocniczości.

Opracowana w planie przez Komisję Europejską i państwa członkowskie wspólna wizja leśnictwa to wielofunkcyjne, trwałe leśnictwo, zaspokajające obecne i przyszłe potrzeby społeczne i wspierające podmioty utrzymujące się z leśnictwa. Zgodnie z powyższą wizją plan działań zawiera cztery główne cele:

- ▶ poprawa długotrwałej konkurencyjności,
- ▶ poprawa stanu środowiska i jego ochrona,
- ▶ przyczynianie się do poprawy jakości życia,
- ▶ wspieranie koordynacji i komunikacji.

Forest Action Plan

Pięcioletni plan działań (2007-2011) obejmuje zestaw podstawowych działań, które Komisja proponuje zrealizować wspólnie z państwami członkowskimi.

Dziesiąte działanie podstawowe dotyczy wspierania działań edukacyjnych i informacyjnych w zakresie ochrony środowiska. W dokumencie stwierdzono, że

⁴ Komunikat Komisji dla Rady i Parlamentu Europejskiego: Sprawozdanie z realizacji strategii leśnej UE, COM(2005) 84 {SEC(2005) 333}

⁵ Komunikat Komisji dla Rady i Parlamentu Europejskiego w sprawie planu działań dotyczącego gospodarki leśnej EU (Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on an EU Forest Action Plan {SEC(2006) 748} COM/2006/0302 final)

„podnoszenie świadomości społecznej jest niezbędne do zagwarantowania, że korzyści płynące ze zrównoważonej gospodarki leśnej są w należyty sposób uznawane przez społeczeństwo”. KE w komunikacie zobowiązała się do pośredniczenia w wymianie doświadczeń pomiędzy państwami członkowskimi w zakresie edukacji ekologicznej i kampanii informacyjnych, w szczególności tych skierowanych do dzieci (inicjatywy takie jak „Szkoła w lesie”, czy też „Ośrodki wiedzy o lesie”). Zadaniem państw członkowskich jest wspieranie kształcenia w zakresie zrównoważonej gospodarki leśnej.

Kolejne działanie ważne z punktu widzenia komunikacji społecznej to osiemnaste działanie podstawowe: udoskonalenie wymiany informacji i komunikacji. Dostępność i przekazywanie aktualnych informacji są istotne dla podnoszenia świadomości społecznej i uwzględniania kwestii leśnych w podejmowaniu decyzji politycznych. Komisja Europejska zobowiązała się w komunikacie, przy aktywnym udziale państw członkowskich, do opracowania strategii komunikacji w leśnictwie. Strategia zawierać ma zarys głównych działań, jakie należy podjąć w celu poprawy informowania na temat kwestii leśnych we Wspólnocie. W ramach przygotowywania strategii odbywać się będzie wymiana doświadczeń pomiędzy państwami członkowskimi. Zbadana zostanie również możliwość podejmowania konkretnych działań w zakresie komunikacji w kontekście przyszłych międzynarodowych inicjatyw leśnych⁶. Ponadto w ramach portalu internetowego Europa KE zobowiązała się do przygotowania strony poświęconej leśnictwu. Zadaniem państw członkowskich ma być zagwarantowanie, że informacje związane z leśnictwem dostępne na krajowych stronach internetowych będą mogły zostać połączone ze stroną internetową poświęconą leśnictwu na portalu Europa. Komunikat zachęca również państwa członkowskie do organizacji wydarzeń medialnych, takich jak „Tydzień lasu”, czy też „Dzień lasu” w celu podnoszenia świadomości w zakresie korzyści płynących ze zrównoważonej gospodarki leśnej.

Warto również wspomnieć o siedemnastym działaniu podstawowym - zachęcanie do wykorzystywania drewna i innych produktów leśnych pochodzących z lasów zarządzanych zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Działanie to ma służyć zwiększeniu wykorzystania drewna i innych produktów leśnych.

Forest Pedagogy

Impulsem do podjęcia zorganizowanych działań na polu edukacji przyrodniczo-leśnej stał się Komunikat Komisji Europejskiej w sprawie planu działań dotyczącego gospodarki leśnej EU. W odpowiedzi na dziesiąte działanie podstawowe Forest Action Plan została utworzona w ramach Forest Communicators Network (FCN) pod-

⁶ Szósta sesja Forum Leśnego Organizacji Narodów Zjednoczonych: propozycja ogłoszenia 2010 r. Międzynarodowym Rokiem Lasu.

grupa Forest Pedagogics⁷. Forest Communicators Network jest to zespół ekspertów z krajów europejskich, forum współpracy specjalistów zajmujących się komunikacją społeczną w leśnictwie i sektorze leśnym. FCN zostało utworzone na początku lat 90. i działa w ramach Komitetu Drzewnego UNECE oraz Europejskiej Komisji Leśnej FAO. Celem ustanowionej podgrupy Forest Pedagogics jest utworzenie na poziomie europejskim podstaw dla edukacji przyrodniczo-leśnej opartej na przykładach najlepszych praktyk, wspólnych zasadach i jakościowych standardach.

Liderem podgrupy jest Thomas Baschny (Austria), zaś w jej skład wchodzi następujący członkowie FCN: Katia Meunier Caille (Francja), Lada Prylova (Czechy), Pavlina Vasickova (Czechy), Ludmilla Marusakova (Słowacja) i Joana Bateira (Portugalia). Wyniki prac Forest Pedagogics zostaną przedstawione na kolejnych spotkaniach FCN. Przewiduje się do końca 2013 r. wypracowanie European Forest Pedagogics Concept oraz raportu zawierającego konkluzje i rekomendacje. Planuje się przedłożenie wyników prac Stałemu Komitetowi Leśnemu (Standing Forestry Committee)⁸ celem przedstawienia Komisji Europejskiej do rozważenia.

Dotychczasowym efektem prac podgrupy jest materiał do dyskusji, udostępniony na stronie internetowej www.forestpedagogics.eu. Wśród propozycji znalazły się m.in. kluczowe przesłanie, zasady, kategorie, metody, główne tematy edukacji przyrodniczo-leśnej.

Zaproponowane kluczowe przesłanie edukacji przyrodniczo-leśnej opiera się na właściwych, odpowiednich relacjach człowiek-las, człowiek-człowiek oraz odpowiedzialności ludzi. Rekomenduje się stosowanie prostych, wyraźnych przykładów w połączeniu z ekonomicznymi, ekologicznymi i społecznymi aspektami edukacji dla zrównoważonego rozwoju. Wszelkie wydarzenia edukacyjne – imprezy, spotkania, wycieczki etc. powinny mieć tzw. „motyw przewodni” tj. np. funkcje lasu, woda, jesień, ochrona przyrody, wąż, szkółkarstwo. Zaproponowane metody do wykorzystania w edukacji leśnej to m.in. wykonywanie rzeczy własnymi rękoma, eksperyment, robienie i używanie zdjęć, typowe prace leśne, wiersze, leśne opowiadania, warsztaty.

Europejski Kongres Edukacji Leśnej

Jedną z idei członków grupy Forest Pedagogics jest integrowanie środowiska leśników pracujących na rzecz edukacji przyrodniczo-leśnej w Europie. W tym celu w 2006 r. rozpoczęto inicjatywę organizowania Europejskiego Kongresu Edukacji Leśnej (European Forest Pedagogics Convention). W czerwcu 2008 r. w miejscowości Lultzhausen w Luksemburgu odbyło się trzecie spotkanie leśników-edukato-

⁷ grupę formalnie ustanowiono podczas 16 spotkania FCN, które odbyło się w dniach 13-15 maja 2008 r. w Bilbao, Hiszpania

⁸ Stały Komitet Leśny został utworzony w 1989 r. i reprezentuje administracje leśną krajów UE (przewodniczy Komisja Europejska)

rów. Kongres został zorganizowany przez Ministerstwo Środowiska, Administrację Leśną Luksemburga oraz członków zespołu Forest Pedagogics. Główne cele przyjęte przez organizatorów Europejskiego Kongresu Edukacji Leśnej to rozwijanie współpracy międzynarodowej w zakresie edukacji przyrodniczo-leśnej, a także zaprezentowanie kierunków rozwoju i kształtu edukacji przyrodniczo-leśnej realizowanej w wybranych państwach europejskich. Podczas sesji dyskutowano m.in. na temat wzajemnych relacji między edukacją leśną, a edukacją dla zrównoważonego rozwoju, ustalenia przyszłych celów grupy Forest Pedagogics, edukacji przyrodniczo-leśnej widzianej z perspektywy właściciela lasu,. Zaprezentowano wyniki dziesięcioletniego projektu szkolnego realizowanego w Luksemburgu, w ramach którego zapoznawano dzieci m.in. z lokalnym środowiskiem leśnym, a także doświadczenia francuskie dotyczące współpracy leśników ze szkołami. Spotkanie było również okazją do świętowania 15 rocznicy utworzenia centrum edukacyjnego w Burfelt. Luksemburcy leśnicy podzielili się doświadczeniami z wieloletniej pracy w Forest Discovery Centre Burfelt oraz zaprezentowali spójną koncepcję tworzenia centrów edukacyjnych w ramach Administracji Leśnej. Na zakończenie spotkania uczestnicy posadzili „Europejski las”, wykorzystując przywiezione przez siebie sadzonki.

Inicjatywa FCN – Forest Pedagogics jest godna uwagi. Umożliwia wymianę doświadczeń i skonsolidowanie leśników-edukatorów. Miejmy nadzieję, że wypracowanie spójnej europejskiej koncepcji edukacji przyrodniczo-leśnej, opartej na zasadach najlepszych praktyk, wspólnych celach oraz jakościowych standardach umożliwi uzyskanie wsparcia ze strony Komisji Europejskiej oraz wzmocni efektywność działań edukacyjnych w leśnictwie europejskim.

Literatura

- Gwiazdowicz M. 1999. Kierunki działań Unii Europejskiej w sektorze leśnym. Regionalne Centrum Informacji Europejskiej w Łodzi. Przewodnik tematyczny Środowisko http://www.rcie.lodz.pl/docs/sektor_lezny.doc
- Komunikat Komisji dla Rady i Parlamentu Europejskiego: Sprawozdanie z realizacji strategii leśnej UE, COM(2005) 84 {SEC(2005) 333}
- Komunikat Komisji dla Rady i Parlamentu Europejskiego w sprawie planu działań dotyczącego gospodarki leśnej EU (Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on an EU Forest Action Plan {SEC(2006) 748} COM/2006/0302 final)
- strona internetowa: www.forestpedagogics.eu

Anna Żornaczuk-Łuba
Ministerstwo Środowiska
Departament Leśnictwa
Anna.Zornaczuk-Luba@mos.gov.pl